

Instruks for dommerne ved kåring av værlam 2012

Fastsatt 26. august 2012

Tekst merket med gult er viktig nytt for 2012

Dommerinstruksen er en utdyping av gjeldende kåringsregler

Formålet med kåring av værlam

Kåring av værlam har som formål å kvalitetssikre værlammene som skal brukes i saueavlen.

Dommerens oppgave er å vurdere værlammet som avlsdyr ut fra de egenskapene vi legger vekt på i saueavlen, og som enten

1. nedarves til neste generasjon, eller
2. har betydning for værens funksjon i paringa

Arv, ikke miljø

I avlsarbeidet må egenskaper som nedarves alltid korrigeres for miljøfaktorer. Det beste eksemplet på slike miljøfaktorer er lammets egen alder ved kåring, burd og moras alder.

Lammets høstvekt korrigeres for disse faktorene gjennom en ferdig utregnet korrigeringsfaktor fra Sauekontrollen.

Vi har også laget korrigeringsfaktorer for ull-lengde som du finner nedenfor.

Når det gjelder de andre egenskapene hvor det er relevant å korrigere for lammets alder, burd og mors alder, må korrigeringsfaktorene være "innebygget" hos dommeren. Dermed blir det dommeren som får utfordringen å sørge for at et lite og ikke så frodig seint født trilling lamlam får samme mulighet til å få 10 i kropp som en tidlig født enkling etter ei voksen søye!

Bruk av poengskalaen

I 2006 innførte vi en ny karakter på skalaen, 5, som skal brukes for dyr som skal vrakes for kropp, bein, ullkvalitet eller ullmengde. Karakteren 6 gis til dyr som så vidt holder mål.

Karakteren 6 blir bare i liten grad brukt. Det kan se ut som om en del dommere foretrekker å bruke karakteren 5 framfor 6 for å være sikker på at væren ikke går videre i avl. Tanken med 6-eren er at dommeren markerer at denne væren ligger i nedre ende av det akseptable for den aktuelle egenskapen. Det skal være opp til væreringen og andre kjøpere å vurdere om de ønsker å bruke væren i avl.

Vrakingsprosenten

Vraker du mindre enn 10 % eller mer enn 25 % bør du sjekke om du er samstemt med resten av dommerne i landet.

Poengsetting og vrakingsårsak for dyr som skal vrakes

Når et dyr vrakes skal det oppgis en vrakingsårsak. I kåringsprogrammet er det bare mulig å oppgi én årsak. Er det flere årsaker til lammet vrakes, så velg den viktigste. Unngå å bruke vrakingsårsaken "Helhetsinntrykk", og velg noe mer spesifikt.

Vi oppfordrer til å bedømme værlammet og sette poeng på alle egenskaper selv om det er opplagt at dyret vil bli vraket. Vi har forståelse for at dette virker som lite meningsfylt arbeid, men vi lærer mer om sammenhengene mellom egenskapene hvis vi får bedømt også de som vrakes.

Horn

Lam med *tydelig faste horn* skal vrakes. I 2010 ble 1,9 % av bedømte dyr vraka pga horn. Hvis du som dommer vraker en betydelig større andel enn dette, må du være helt sikker på at din bedømmelse av hva som er faste horn er i samsvar med hva som er en korrekt bedømmelse.

Bittet

Bittet må sjekkes. Overbitt eller underbitt er vrakingsårsak.

Svampkne

Svampkne i all hovedsak er bestemt av miljø, og den arvelige komponenten er liten eller fraværende. Vi mangler også et solid videnskapelig fundament for at svampkne er en indikator for at mora har sidt jur. Svampkne skal derfor ikke være en vrakingsårsak dersom det ikke er så alvorlig at det plager dyret.

Har værlammet tydelig svampkne kan det trekkes 1 poeng på bein for dette, og det må gjerne gis en merknad om svampkne på kåringskjemaet. Dermed blir det opp til ringen og andre kjøpere om de vil bruke væren.

Spener

Vi ønsker at dommeren som en informasjon til kjøperne teller antall spener og noterer det på kåringskjemaet. Har væren mer enn 2 spener skal det ikke trekkes poeng for dette, og det er ingen vrakingsårsak.

Myostatinmutasjoner

Avlsrådet har vedtatt at myostatinmutasjon i NKS skal fjernes fra den norske populasjonen, og det samme med myostatinmutasjonen i spæl. I 2012 intensiverer vi innsatsen og vil sikre at færrest mulig av de kårede lammene har mutasjonen. Et værlam som ut fra slekta kan mistenkes å være bærer, skal gentestes og kan ikke kåres før det er funnet fri for mutasjonen. Foreligger det ingen gentest før kåring, kåres lammet med en tydelig merkad: "Væren er kåra under forutsetning om at det gentestes og finnes fri for mutasjonen."

Værens størrelse og vektavvik

Saukontrollen beregner korrigeringsfaktor for alder på lammet, alder mor og burd. Lammet egen høstvekt blir først korrigeret med den aktuelle korrigeringsfaktoren, og så blir den sammenlignet med besetningsmiddelet.

Tidligere var det krav om værens korrigeret høstvekt måtte være minst på besetningsmiddelet. **Fra og med 2012 er det ikke noe krav til værens vektavvik. Litenv egentilvekst er altså ikke lenger vrakingsårsak.**

Dommeren bør vurdere den faktiske størrelsen på lammet. Hvis det er tvilsomt om værlammet vil bli stort nok til å kunne brukes i førstkommande paringssesong, anmerkes dette på kåringskjemaet.

Beinlengde / høyde på dyret

De fleste dommere vil la beinlengden / høyden på dyret være en del av bedømming av kroppen og påvirket kroppspoenget, mens noen få lar det påvirke beinpoenget. For å standardisere dømmingen skal **beinlengden / høyden på dyret presiserer vi at den kun skal påvirke kroppspoenget.**

Obligatorisk margprøve

Som dommer er du forpliktet til å påse at det tas en margprøve av ulla for alle dyr med hvit ull. **Lupa skal brukes og er eneste godkjente metode for å bedømme marg ved kåring.** Det er ikke godt nok å basere seg på bare synet og/eller følelsen i fingrene.

Lupe skal være tilgjengelig for alle dommere, og opplæring skal være gitt av NSGs regionkonsulent eller andre som NSG bruker til opplæring av kåringsdommerne.

Ullkvalitet

Norsk Ullstandard ligger i bunnen for dømming av ullkvaliteten. Dyr som ikke holder kravet til C1/F1 gis 5 poeng på ullkvalitet og skal ikke kåres. Poenget 6 for ullkvalitet skal brukes på dyr som har dårlig C1-/F1-ull.

Gis det 6 i poeng for ullkvalitet, bør det skrives en merknad om hvorfor det gis en sekser.

Ved dømming av ull på kåring skal dommere konsentrere seg om delegenskapene lengde, finhet, filting, dødhår, marginnhold og pigment i fellen. I tillegg skal en på crossbred vurdere spenst/krusning. Bedømmelsen sammenfattes til et samlepoeng for ullkvalitet.

Vi legger størst vekt på marg, dødhår og lengde, alvorlige kvalitetsfeil ved omsetting av ulla.

Lengden på ulla skal måles og oppgis på skjemaet (den målte lengden og ikke den korrigerte lengden). Kruset ull skal strekkes helt ut ved måling. Den målte lengden på ulla må korrigeres for lammets alder og burd før det vurderes om ulla er lang nok. Korrigert med 0,5 cm per uke til 145 dager (legg til for yngre dyr, trekk fra for eldre). Det skal også korrigeres for burd om høsten. Trekk fra 1 cm på enstaka lam og legg til 1 cm på trillinger.

Kjøttsau (Texel, Charollais og Nor-X) har kortere ull enn NKS; og da vil korrigeringsfaktoren 0,5 cm per uke være for mye.

Crossbred	Delpoeng ullkvalitet					Merknad
	6	7	8	9	10	
Korrigert lengde, cm	7	8	9	10	Over 10	Jevnhet er viktig
Finhet, μ	≤ 38	≤ 36	≤ 34	≤ 32	≤ 30	Jevnhet er viktig
Filting	Ubetydelig	Ingen filting				
Spenst/krusning	Svak		Middels		Svært god	
Dødhår, %	0,3 ('spor')	Ingen dødhår				Faste hår i fellen
Marginnhold, %	1-3	Ingen marg				
Pigment	Ikke farga hår i fellen for kvite raser					

Spælsau	Delpoeng ullkvalitet					Merknad
	6	7	8	9	10	
Korrigert lengde, cm						Jevnhet er viktig
- Botnull, minst	4	4,5	5	5,5	6	Botnull maks 50 % av dekkull
- Dekkull, minst	15	17	19	21	Over 21	
Finhet, μ						Jevnhet er viktig
Dekkull	≤ 60	≤ 58	≤ 56	≤ 54	≤ 52	Botnull ≤ 25
Filting	Ubetydelig	Ingen filting				
Dødhår, %	0,3 ('spor')	Ingen dødhår				Faste hår i fellen
Marginnhold, %	1-3	Ingen marg				Må av og til kåre på disp for å få nok avlsdyr
Pigment	Ikke farga hår i fellen for kvit spælsau					Farga spæl skal kodes om til rasekode 21

Nytt 2012 er at vi ved O-kåring av crossbred bedømmer dødhår i samsvar med Norsk Ullstandard. Dermed tillater vi inntil 0.3 % dødhår. Har du bedømt 1000 hår skal du altså akseptere 3 dødhår.

Samlepoenget for ullkvalitet settes skjønnsmessig. **Samlepoenget skal ikke automatisk settes lik laveste poeng for en delegenskap.** Generelt gjelder regelen om at en sekser i et delpoeng kan gi maks 8 i samlepoeng for ullkvalitet. En sjuer i et delpoeng kan gi maks 9 i samlepoenget. Men vi er strengere når det gjelder marg og dødhår. **Gis det 6 på marg og/eller dødhår (se tabellene over), skal poenget for ullkvalitet settes til 6.**

Kåring av ”småraser”

Raser som har fått egne kåringsregler **skal** kåres etter disse. Som kåringsdommer må du vite hvilke raser som har egne kåringsregler. I 2012 er det:

- Kjøttsau (rasekode 11 Texel, 20 Nor-X og 23 Charollais)
- Pelssau (rasekode 12)
- Farga spælsau (rasekode 21)
- Gammalnorsk spælsau (rasekode 16)
- Gammelnorsk sau (villsau) – (rasekode 15)
- Fuglestadbroke sau (rasekode 17)
- Blæset sau (rasekode 18)
- Grå trøndersau (rasekode 17)
- Rygja (rasekode 2)
- Suffolk (rasekode 7)
- Svartfjes (rasekode 9)

Hvis en rase ikke har fastsatt egne kåringsregler må kåringsreglene for vanlig O-kåring brukes. Se bort fra krav i kåringsreglene som står i motstrid til rasens standard, for eksempel horn eller farge. Krav til lammets egen O-indeks vil også ofte ikke kunne oppfylles. Da må dyret kåres på dispensasjon for kåringsprogrammet krever at kravet til O-indeks oppfylles for å kåre det på ordinært vis.

Merking

Kårede lam merkes med det lille kåringsmerket *i tillegg til* de 2 individmerkene som dyret har fra opprinnelsesbesetningen. Merkene fra opprinnelsesbesetningen må *ikke* klippes ut. Hvitt merke skal ikke settes i før dyret skal slaktes. Se Merkeforskriftens paragraf 4 og 5.

Bjørn Høyland (s)
Leder i avlsrådet for sau

Thor Blichfeldt (s)
Avlssjef